En kulturel kortlægning af samtaler om biogas på Samsø

Indholdsfortegnelse

- **Introduktion**
- **Biogas på Samsø**
- **Introduktion til undersøgelsens målgruppe**
- **Værdi**
- Hvorfor biogas?
- Det bedste for Samsø?
- **Fortælling**
- Historien om Samsø: En fortælling om affald
- Usikkerhed: En fortælling om biogas og mig
- **Forståelse**
- En selvforståelse som Samsing
- En selvforståelse som et miljøbevidst individ
- **Fra kulturel kortlægning til fremtidsspørgsmål**

Introduktion

Samsø Kommune vil med projektet Biogas 2020 arbejde frem mod at etablere et biogasanlæg på Samsø. I den forbindelse har Samsø Energiakademi fået til opgave at fremme involveringen af borgere og andre relevante aktører på Samsø i biogasprojektet.

Nærværende undersøgelse er produceret for Samsø Energiakademi. Undersøgelsen har strakt sig fra juni 2017 til november 2017. Formålet med undersøgelsen har været at producere konkret kvalitativ viden om, hvilke elementer der indgår i samtaler om biogas på Samsø. Produktet af undersøgelsen er en kulturel kortlægning over hvilke temaer, mønstre og relationer der er på spil i samtalerne om biogas. Den viden kan bruges til at kvalificere dialogen, om biogas, mellem borgere, foreninger, virksomheder og organisationer på Samsø. Det første skridt, mod at optimere dialogen om biogas på Samsø, er at have et overblik over hvad der tales om i de nuværende samtaler.

Undersøgelsens data er produceret ved forskellige besøg på Samsø. Første del af feltarbejdet blev udført i juni måned 2017 under deltagelse i en konference på Energiakademiet om biogas. Den anden og største del feltarbejdet blev udført i september måned, hvor jeg for en stund bosatte mig på Samsø. Materialet består af dybdegående semistrukturerede interviews, deltagerobservation, systematisk observation, stedsbundne uformelle samtaler, billedmateriale samt dokumentanalyse. Undersøgelsen er baseret på et udvalg af aktører og interessenter, som jeg vil introducere senere i rapporten.

Resultatet af undersøgelsen bliver formidlet i denne rapport samt i et oplæg på Energiakademiet d. 30 november 2017.

Alle citater er anonymiserede i rapporten. Citaterne er valgt, da de anses som særlig repræsentative for tematikker, holdninger og forståelser blandt informanterne i undersøgelsen.

Rapporten består af forskellige elementer. Først vil der være en introduktion af konteksten for undersøgelsen. Dernæst kommer en introduktion til datamaterialet ledsaget af første analytiske indsigt. Derefter kommer tre forskellige temaer: *værdi*, *fortælling*, *forståelse*. De tre temaer er centrale i samtalerne om biogas på Samsø.

Denne rapport skal ikke ses som en udtømmende beskrivelse af samtaler om biogas på Samsø. Undersøgelsen skal i stedet forstås som et kulturelt fotografi, taget på Samsø, af en bestemt gruppe mennesker, i et bestemt øjeblik.

Jeg vil gerne takke alle der har været så venlige og hjælpsomme at medvirke denne rapport samt alle de mennesker jeg var så heldig at stifte bekendtskab med under mit ophold på Samsø i september 2017.

Sarah Møller Andersen
København, oktober 2017.

Biogas på Samsø

Samsø blev i 1997 udnævnt til Danmarks Vedvarende Energi-Ø af Energiministeriet. En udnævnelse der blev starten på en grøn omstilling for øen. I 2007 kunne Samsø erklære sig for 100 procent selvforsynende med vedvarende energi. Den grønne omstilling er dog ikke slut på Samsø. I 2009 vedtog Samsø Kommune nemlig masterplanen *Fossilfri Ø*. En af målsætningerne i denne plan er at Samsø, inden 2030, skal få brændstof til transport fra vedvarende energikilder. Et biogasanlæg kan derfor blive et central element i masterplanen Fossilfri Ø i 2030. Med projektet Biogas 2020 arbejder Samsø Kommune derfor hen mod at kunne etablere et biogasanlæg på Samsø. Anlægget skal omdanne lokalt biologisk affald til energi. Den producerede biogas tiltænkes at bruges til at sejle færgen Prinsesse Isabella mellem Samsø og Jylland. Affaldet fra biogasproduktionen påtænkes at bruges som gødning i landbruget. Samsø Kommunes forhåbning er at det vil blive et projekt der involverer mange borgere og organisationer på Samsø. Biogasanlægget påtænkes også at kunne bruges til undervisning og oplysning omkring cirkulær økonomi. Forhåbningerne er også at biogasanlægget vil tiltrække flere energiturister til Energiakademiet og brande øen yderligere med den grønne profil. Biogasanlægget forventes dermed at skabe flere forskellige bundlinjer: økonomisk, klimamæssigt og socialt. Kommunalbestyrelsen besluttede i december 2016, at der skulle laves en miljøvurdering, en VVM redegørelse, for en placering ved siden Samsø Syltefabriks spildevandsbassin.

.

VVM redegørelsen skal undersøge mulige alternativer og er det beslutningsgrundlag hvorpå Århus kommune skal give sin tilladelse til at bygge anlægget. Redegørelsen er nu færdig og der er fra slut august 2017 og 8 uger frem en høringsperiode. Det er i høringsperioden at datamaterialet til denne rapport er produceret.

Energiakademiets rolle er at fremme involveringen af borgerne på Samsø i biogasprojektet. Som en del af det arbejde har de afholdt en række borgermøder på Energiakademiet hvor medarbejderne, fra Energiakademiet, er med til at facilitetere borgermøderne.

Introduktion til undersøgelsens målgruppe

Deltagerne i denne undersøgelse er valgt på baggrund af deres tilhørsforhold til en af følgende grupper: interessenter i biogasprojektet, organisationer på Samsø, virksomheder på Samsø eller borgere på Samsø. I samarbejde med Energiakademiet opstillede jeg følgende tese: nogle deltagere kan kategoriseres som *for* biogas, nogle *imod* biogas mens den sidste gruppe *ikke interesserer* sig for biogas. På baggrund af mit datamateriale og min analyse vil jeg i denne sektion præsentere en alternativ måde at anskue og kategorisere undersøgelsens målgruppe på.

Baseret på de informanter, der har deltaget i undersøgelsen, vil jeg inddele dem i to kategorier som kan forstås ved at anvende to begreber.

De to overordnet kategorier er interessenter og aktører. Interessenter repræsenterer de personer som er eller har været direkte involveret i biogas projektet på en eller anden måde. Det kan være de arbejder med biogas professionelt, at de skal levere materiale til anlægget eller de kan blive en mulig aftager for gassen. Fælles for dem er at de har en meget tydelig relation til projektet. Den anden gruppe er aktører. Aktører betegner dem der aktive på Samsø, i den ene eller anden sammenhæng, men som ikke har en ligeså tydelig aktie i biogasprojektet som interessenterne.

Nu har jeg defineret to grupper på baggrund af den aktie de har i biogasprojektet.

De to grupper, interessenter og aktører, kan derudover begge anskues ad en anden akse, som kan bruges til at forstå de to grupper yderligere. Denne akse har to yderpunkter som er synlighed og usynlighed.

Fælles for begge grupper er at der er nogle personer som er meget synlige og nogle som er relativt usynlige, i forhold til de rum hvor samtalen om biogas finder sted på Samsø. At nogen kan forstås som *ikke brugere* af de standardiseret rum til at snakke om biogas er ikke ensbetydende med at de er imod biogas eller at de ikke deltager i samtalen. Disse personer deltager i samtalen uden om de tilbud gives eksempelvis i form af borgermøder. De informanter som fremstår som usynlige er værd at forstå, da de ikke er uden for samtalerne men er i en relation til dem selvom det ikke kan ses.

Jeg vil derfor i denne rapport omtale undersøgelsens deltagere som:

1. Synlige interessenter: dem der har en tydelig aktie i projektet og en stor synlighed i den *offentlige samtale*
2. Usynlige interessenter: dem der har en aktie i biogas, men som ikke har en stor synlighed i den *offentlige samtale*
3. Synlige aktører: dem der ikke har en tydelig aktie i biogas, men som har en synlighed i den *offentlige samtale*.
4. Usynlige aktører: dem som ikke har en tydelig aktie i biogas og som heller ikke har en stor synlighed i den *offentlige samtale*

Interessenter	Aktører
Usynlige	Usynlige
Synlige	Synlige

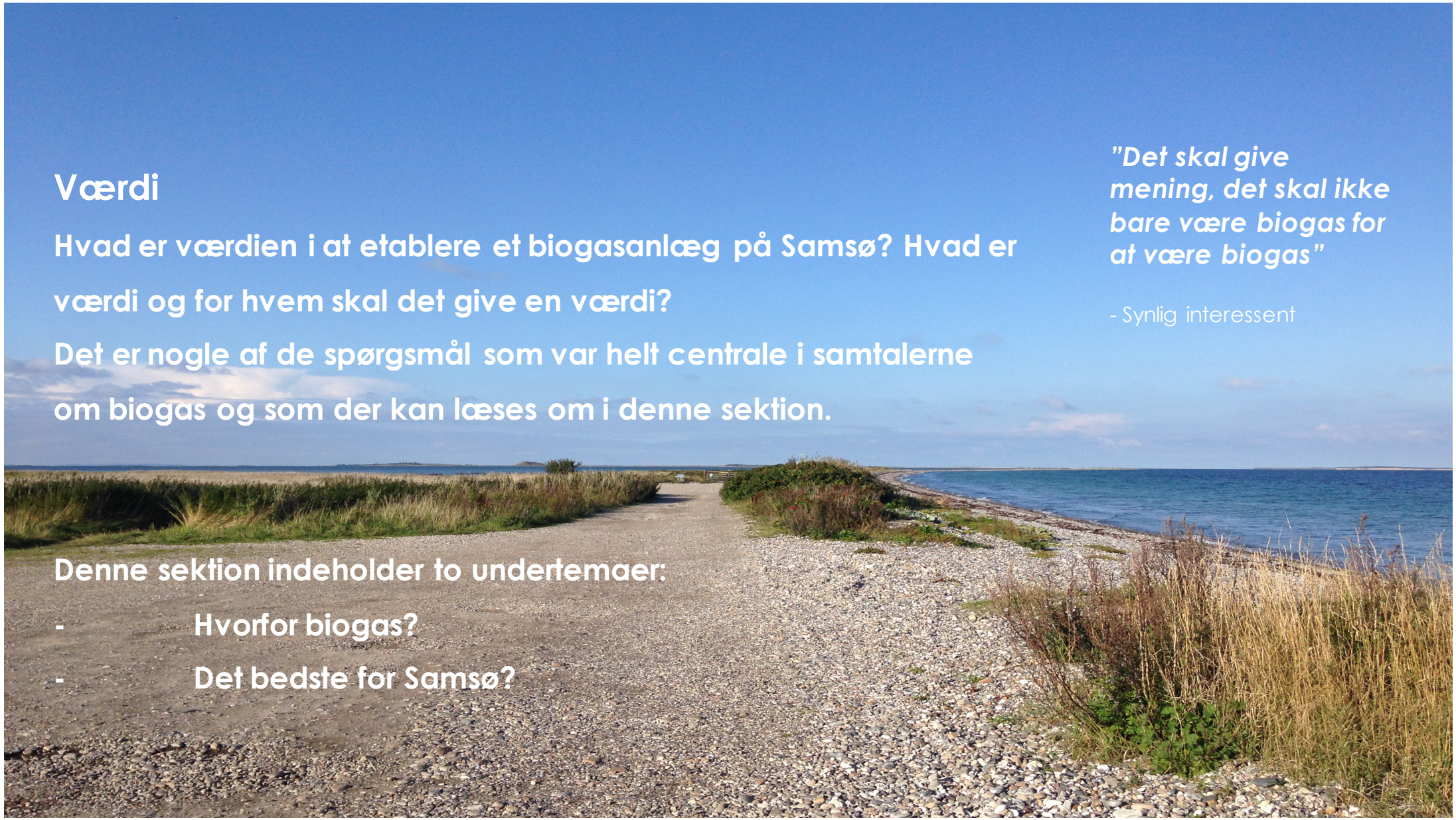

Værdi

Hvad er værdien i at etablere et biogasanlæg på Samsø? Hvad er værdi og for hvem skal det give en værdi?

Det er nogle af de spørgsmål som var helt centrale i samtalerne om biogas og som der kan læses om i denne sektion.

"Det skal give mening, det skal ikke bare være biogas for at være biogas"

- Synlig interessent

Denne sektion indeholder to undertemaer:

- Hvorfor biogas?
- Det bedste for Samsø?

Hvorfor biogas?

I samtalerne om biogas var et centralt emne spørgsmålet om *hvorfor*. Hvorfor skal Samsø have et biogasanlæg? Dette spørgsmål var konstant til forhandling i løbet af samtalerne og der blev givet mange forskellig svar på dette. En central interessent beskriver problematikken således:

"Vindmøllerne var jo enkle. Der var en mulighed for at tjene nogle penge og der er ikke mere i det. Det kan næsten ikke være mere enkelt. Men biogassen. Jamen hvorfor skal vi bygge et biogasanlæg? Altså det er vel også derfor der i øjeblikket er en lidt frustreret debat. Er det bare fordi vi er en vedvarende energi-ø? Er det fordi vi skal sælge afgrøder og tjene penge? Er det til færgen? Er det bare fordi vi skal gøre noget?"

Dette citat repræsenterer nogle centrale overvejelser om formålet med og bekymringerne om biogas. Er et biogasanlæg en del af en branding af Samsø? Er det en skjult støtte til landmændene? Er det for færgens skyld? Er det i iveren efter at Samsø skal udvikles?
Fra Samsø kommunens side har biogas stor værdi da et biogasanlæg indgår i kommunens planstrategi om at blive en fossilfri ø. Selvom planstrategien, *Masterplanen for Samsø*, er kendt blandt de fleste, så er det få der finder værdi alene i den begrundelse. Som en interessent udtrykker det: "*Man mangler ligesom den der lysende stjerne for hvorfor man skal gøre det*". Hvis værdien ikke nødvendigvis ligger i masterplanen, hvor ligger den så?

For at forstå hvordan aktører og interessenter fortolker værdien af biogas har jeg anvendt filosoffen Charles Sanders Pierce teori semiotik. Ifølge Pierce forstå mennesker verden gennem tegn. Et tegn består af tre kvaliteter. Først og fremmest skal tegnet stå frem for et individ, som noget vi kan læse som et tegn. Eksempelvis står et vejskilt frem fra landskabet som noget vi kan læse. Den næste kvalitet ved et tegn er at det henviser til andre tegn for derigennem at give mening. Hvis vi tager vejskilt som eksempel igen, så henviser vejskiltet til den lovgivning om trafik vi har i Danmark og derigennem giver skiltet mening. Den tredje kvalitet ligger hos den der fortolker tegnet. Vi bliver nød til at have viden for at kunne læse verden. For at forstå vejskilt kræver det at vi ved hvad et vejskilt er og vi kender til trafikregler. Derfor er mening og værdi ikke iboende vejskiltet men afhænger af hvor skiltet peger hen og derved af den der fortolker skiltet.

Ved at applicere Pierces teori på biogas kan vi se værdi som ikke værende iboende biogasanlægget, men som noget der bliver skabt i det biogas peger ud i verden gennem nogen som fortolker biogas som tegn. Værdien af biogas er altså ikke en konstant, men nærmere en proces der er i konstant forandring. Et eksempel på den proces kan ses i dette citat fra en synlig interessent: *"Det er en hårfin grænse mellem økonomi og god samvittighed"*. Dette citat er sagt i relation til om biogasanlægget giver mening i forhold til at producerer gas til færgen. Biogas peger hos denne interessant på et *økonomisk spørgsmål* og på *den gode samvittighed*. Værdien af biogas forestilles altså her som et punkt på en kurve der bliver defineret af mødet mellem *økonomi* og *samvittighed*.

Denne interessent beskriver altså biogasanlæggets værdi som noget der bliver revurderet afhængig af hvor dyr gassen er og hvor god samvittigheden skal være. Et andet skæringspunkt, hvor værdien af biogas dannes, er i mødet mellem hvad der anses som værende *det bedste* for *Samsø* og hvad der forstås som værende *det bedste for miljøet*. En synlig aktør beskriver her sine overvejelser omkring værdien af biogasanlægget:

"Han (Søren) siger jo også selv at globalt set så er det jo ikke det der er løsningen. Det er simpelthen en lokal løsning her, som kan være med til at vi kan udvikle den her ø, så den kan blive ved med at være et bosted -og det er jo det vi egentlig gerne vil. Så kan jeg godt tænke om det så er fordi at vi er så egoistiske at vi bare vil have det her sted til at fortsætte og fungere? Men så tænker jeg alligevel..ej det er sgu okay at have det sådan. Det er okay at vi gerne vil passe på sådan et øsamfund som det her i DK og jeg synes det er vigtigt".

For denne synlig aktør peger biogas på to faktorer som italesættes som værende modstridende. Her er altså en forhandling om hvorvidt det er okay at biogasanlægget anses som værdifuldt for Samsø samtidig med at der måske ikke er ligeså værdifuldt for miljøet. Det er en diskussion af hvor det skæringspunkt skal ligge mellem det "rigtige" for Samsø og det "rigtige" for miljøet. Værdien af biogas bliver altså ikke defineret i selve biogasanlægget eller i kommuneplanen, men biogasanlægget peger på en række andre faktorer som skal mødes for at det anses som værende værdifuldt. Værdien af biogas er derfor konstant til forhandling og er i konstant forandring i de forskellige samtaler om biogas.

Det bedste for Samsø?

I ovenstående blev værdien af biogas beskrevet som et punkt i et koordinatsystem, som konstant var til forhandling alt efter hvad der stod på x og y aksen samt hvem der skulle placere skæringspunktet. Det er dog ikke den eneste måde som biogas tillægges værdi. Værdien af biogas kan også findes i forskellen mellem nutid og fremtid. I kommunes kommunikation om biogasanlægget lægges der vægt på at biogas er en *nødvendighed* for at Samsø i fremtiden kan blive fossilfri. Kommunen beskriver en klar forståelse af Samsøs fremtid og det er en fremtid som fossilfri ø. Den fremtid er vedtaget i Masterplanen og biogas er det led som forbinder nutid og fremtid og derved muliggør fremtiden. Værdien af biogas står altså klart for Kommunen men så enkelt er det ikke for alle. Blandt de synlige interessenter i biogasprojektet argumenteres der for at kommunikationen om biogas skal tage fokus væk fra selve biogasanlægget og i stedet kigge på Samsø som helhed. Der er en forventning om af at det er nemmere at se værdien i biogas hvis man ser det i relation til Samsøs fremtid som helhed. En synlig interessent udtrykker det således: "*Man bliver nød til at se helheden og ikke kun detaljerne*".

Spørgsmålet er så hvad det er for et Samsø, som helhed, der kan ses? Jeg bedte derfor alle deltagere i undersøgelsen sætte ord på hvordan de forstår både Samsøs fortid og fremtid. Hvordan ser *deres* Samsø ser ud i fremtiden?

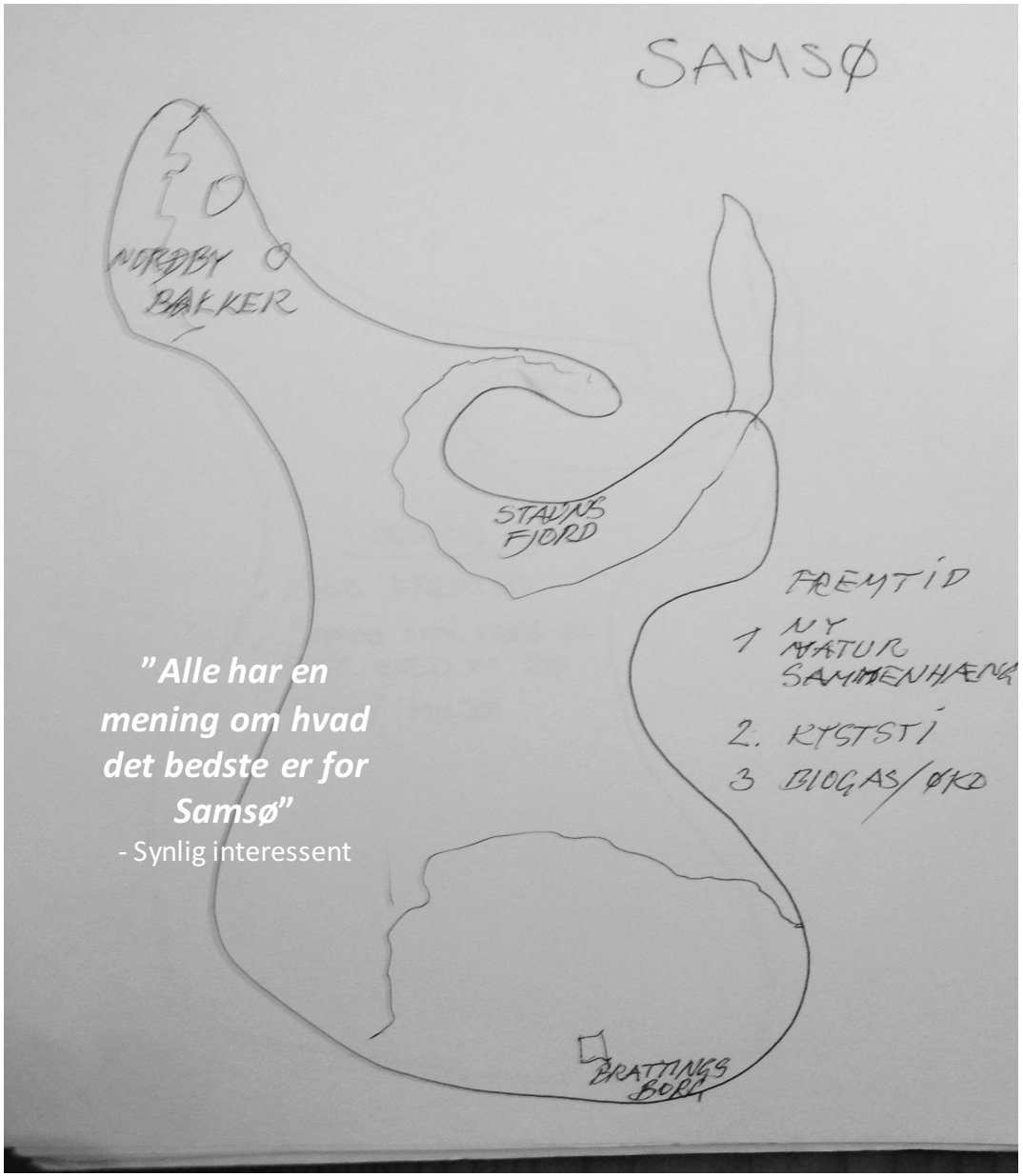

"Alle har en mening om hvad det bedste er for Samsø"
- Synlig interessent

Billedet her er er fra undersøgelsens etnografiske materiale, hvor deltagerne blev bedt om at beskrive deres Samsø

Som det fremgår af Figur 1 (se næste side), så er der mange forskellige forståelser af fremtiden på spil. Ord som fællesskab, økologi og det at kunne 'klare sig selv, som ø har en central plads i fremtiden, mens der også nævnes turisme, en udvidelse af naturen og råvare.

Udfordringen ved at ville se på helheden er at *helheden* udgøres af alle de forskellige forståelser af Samsø, som det fremgår af figuren. Helheden udgøres altså af de mange forskellige forståelser af Samsø, som sammen skaber en større helhed. Derfor er der en udfordring iboende *helhedsperspektivet* at det afhænger af hvorfra man ser helheden og det kan være svært at bestemme hvem der ser *hele* helheden. En usynlig aktør udtrykker denne udfordring meget præcist:

"*Det betyder meget fra hvilken side eller aspekt man ser det. Ser man det fra at man har en færge og en drøm om at den skal sejle på gas, så er det en side. Hvis man er økolandmand og tænker at det kan være en fordel for mig, så er det to forskellige vinkler. Men det er samme elefant man ser på. Nogens er den forfra og nogen ser den bagfra*". Her beskrives biogas altså som en elefant man kan se fra mange forskellige sider. Baseret på datamaterialet, i denne undersøgelse, så bliver det ikke nødvendigvis nemmere at se *hele elefanten* hvis man erstatter biogas med Samsø.

Samsø er altså ikke en lukket færdig helhed, som vi kan anskue som værende noget i sig selv. Samsø består af mennesker som hele konstant *producerer* Samsø. Hvis Samsø anskues som en helhed, så er det en helhed der består af partikulære perspektiver, gnidninger, fraktioner der konstant udvikler sig, så Samsø er i en konstant tilblivelses proces.

Figur 1: Oversigt over forskellige måder at forstå Samsø på

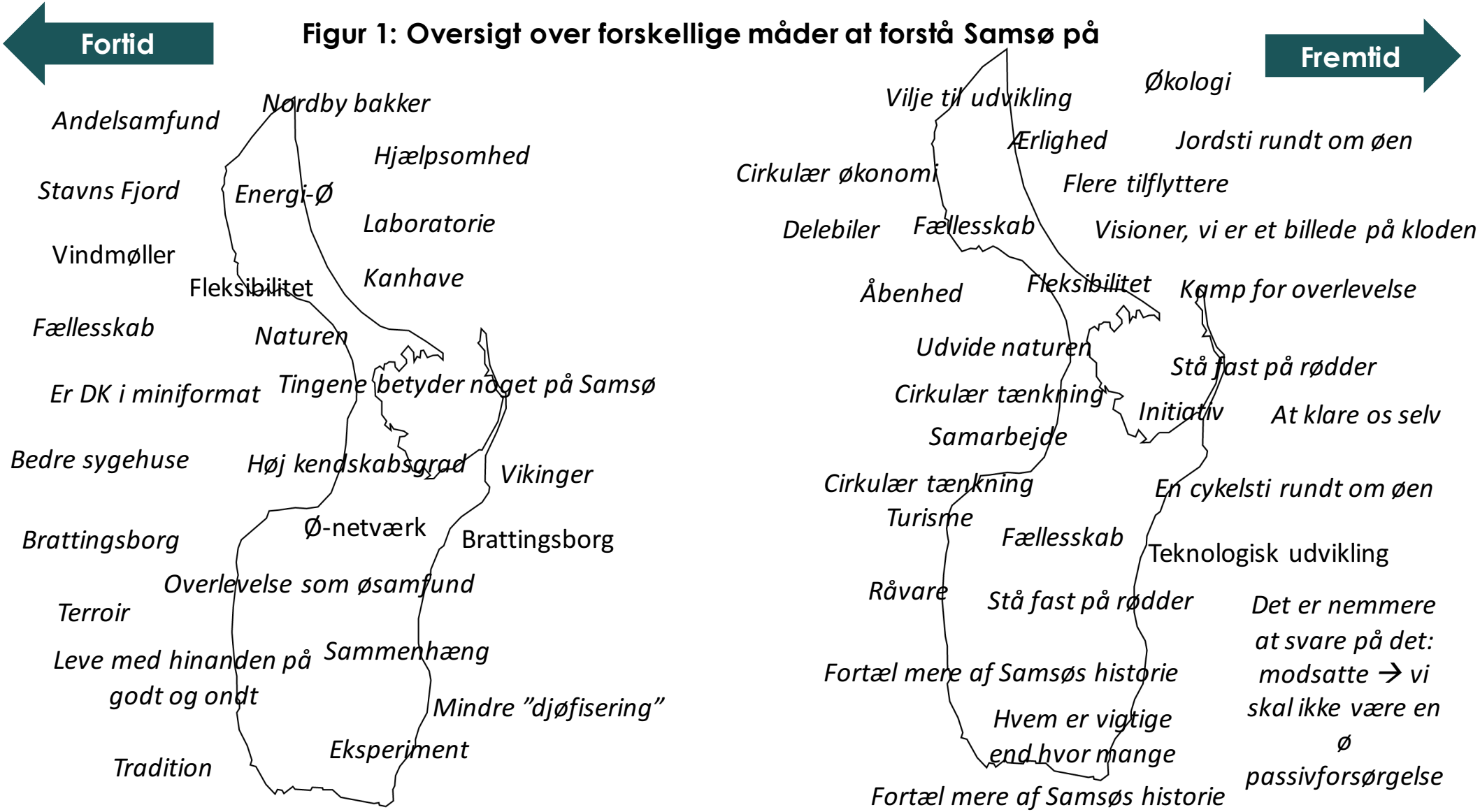

”Hvis man skal være helt hardcore, så er der jo ikke noget nyt i biogas, rent teknologisk. Det er unikt fordi det leverer til færgen. Leverer det ikke til færgen, så er det ikke en god historie”

- Synlig interessent

Fortælling

En stærk fortælling kan have meget magt og indflydelse på et projekt. Derfor fokuserer denne sektion på hvilke fortællinger omgiver og former samtalerne om biogas.

Denne sektion består af to dele:

- Historien om Samsø: *The back side* - en fortælling om affald
- Usikkerhed: En fortælling om biogas og mig

Historien om Samsø: En fortælling om affald

Et centralt emne, i samtalerne om biogas, er fortællingen om Samsø som *Energi-Ø*. Denne fortælling bliver italesat i forhold til Samsøs relation til verden i form af øens brand. Der er blandt både interessenter og aktører en anerkendelse af at det er vigtigt for Samsø være kendt som en *Energi-Ø*. Det skaber god omtale af Samsø, trækker turister til øen og giver en stolthed blandt samsingerne. Biogasprojektet taler tydeligt ind i den fortælling. En synlig interessent udtrykker fordelene ved biogasprojektet således: "*Det er en blomst mere i buketten i fortællingen om Samsø*". Blandt undersøgelsens deltagere er der er konsensus om at den gode historie om Samsø er vigtig. Når samtalerne omhandlede den gode historie gik der dog ikke længe før end *antibilledet* til *den* gode historie kom på banen. Antibilledet til den gode historie eller 'bagsiden af medaljen' er det store affaldshåndterings problem som Samsø har. En central interessent udtrykker problemet: "*Hvis man kradser i overfladen på Samsø finder man ud af at det ikke er særlig bæredygtigt. Hele vores affaldshåndtering er jo til at skrige af grin over. Det er jo som i 1970. Der er ikke kildesortering. Vi har Energiakademiet, hvor mennesker kommer fra hele verden. De skulle bare se the back side*".

"Det er en god historie med hjemmeproduceret gas"
- Synlig interessent

På billedet ses en anden form for forbindelse til omverden

Der beskrives her et modsætningsforhold mellem omverdens ide om Samsø, som er baseret på den gode historie, og samsingernes egen opfattelse af de realiteter de lever i og med på øen. Denne bekymringen over affaldsproblemet har forskellige konsekvenser. En meget konkret og lavpraktisk konsekvens er at nogle af øens beboer tager affald med sig til fastlandet og sorterer affaldet der. En enkelt "smugler" endda affald med sig til et boligkompleks i Århus, hvor personen kan sorterer affaldet. Det er dog langt fra alle som har samme niveau af dedikation til at tage affaldsproblemet i egen hånd, men for både interessenter og aktører er et resultat af affaldsproblemet en bekymring for *den gode histories* fremtidige overlevelse. En usynlig aktør beskriver bekymringen således: "*Historien om Samsø er udfordret. Det kan ende i mere en intention, en vision, end egentlig praksis*". Fortællingen om Samsø udadtil bliver derfor hurtigt forvandlet til en fortælling om affald og store men udfordrede visioner.

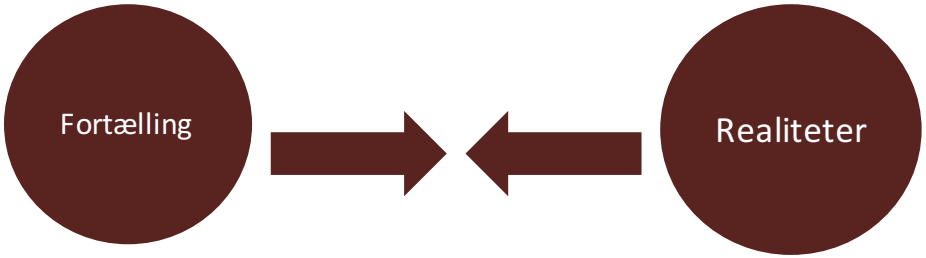

Usikkerhed: En fortælling om biogas og mig

En anden fortælling som fremstår, i samtalerne om biogas, er en fortælling om *usikkerhed*. Der er følgende forskellige former for usikkerhed i relation til biogas:

Hvad er "rigtige" bekymringer?

En facet af usikkerheden om biogasprojektet er de mange bekymringer om biogasanlægget, der dækker alt fra trafik til frygten for at anlægget kan springe i luften. Figur 2 skal ses som en oversigt over nogle af de forskellige bekymringer der er på spil i samtalerne om biogas. I denne rapport vil validiteten af de bekymringer ikke blive diskuteret. Figuren vil her blot blive brugt til at illustrerer hvor forskelligartede bekymringerne er. I stedet for at fokusere på de konkrete bekymringer vil jeg påpege en anden helt central usikkerhed der drejer sig om hvilke af de bekymringer, der fremgår i figuren, bliver kategoriseret som 'rigtige' bekymringer. En central interessent udtrykker sig således: "*Problemstillingen er: hvordan får du skelnet mellem hvad er er relevant og hvad der er angst. Der er jo faktisk det sværeste ikke*". Her giver en af kernepersonerne i biogasprojektet udtryk for at det kan være en svær balancegang at sorterer i bekymringerne, da grænsen mellem reelle bekymringer og angst ikke nødvendigvis er skarpt optegnet. Denne tvivl går igen hos mange aktører. En synlig aktør forklarer hvordan personen ikke selv ved om dennes bekymringer er reelle bekymringer: "*Søren sagde at der er så mange myter om biogas og dem skal vi nok have aflivet nogle af. Men det kan jo også godt være at der er nogen af dem der ikke er myter, men er reelle nok på lang sigt*".

Denne synlige aktør kæmper her med at finde ud af personen skal kategorisere sine egne bekymringer i *relevante bekymringer* eller *ikke relevante bekymringer*. Personen har fået fortalt at der er mange myter om biogas, men hvad er en myte og hvad er en bekymring kæmper en del aktører med at finde ud af. Den usikkerhed over ikke af kunne kategorisere og placere sine bekymringer om biogas indtager en central plads i samtalerne om biogas.

Den *tekniske usikkerhed*

Et andet aspekt af usikkerheden er det jeg vil kalde den *tekniske usikkerhed*. Der er blandt mange af informanterne, uden en teknisk baggrund, en fortælling om at de umuligt kan vide nok om biogas. En synlig aktør forklarer: "*Jeg tror der er mange det synes det er svært at udtale sig, fordi det er nogle meget tekniske ting som ikke særlig mange mennesker ved noget om og måske heller ikke har tid til at sætte sig ind i*". I dette citat ses der en ide om at for at kunne udtale sig om biogas må man først forstå biogas. At forstå biogas *ordentligt* kræver at man investerer tid og det kræver at man har en viden inden for 'det tekniske område'. En usynlig aktør beskriver sin relation til biogas sådan: "*Det er næsten umuligt at forstå -der skal man næsten være fagperson*". Der hersker altså en tvivl blandt mange informanter om hvorvidt de har et højt nok videns grundlag til at kunne indgå i samtalen om biogas. Ideen om at der skal investeres tid og at man skal have en speciel type teknisk viden før end man kan deltage i de offentlige samtaler om biogas er en ide der er central i samtalerne om biogas. Denne *tekniske usikkerhed* knytter sig an til den førnævnte usikkerhed om hvilke bekymringer er reelle bekymringer. De to usikkerheder kan, i kombination med hinanden, gøre at nogle borgere ligefrem holder sig fra de offentlige samtaler om biogas af frygt for at de ikke vil kunne byde ind med noget relevant.

De to typer usikkerheder medfører et behov for at have tillid til de ansatte der styrer biogasprojektet. Når aktørerne ikke selv føler de har tilstrækkelig med viden, så kræver det de enten selv tager sagen i egen hånd, som nogle gør, eller også kræver det at de har tillid til dem der arbejder med biogas.

Selvom der er mange bekymringer om biogas og der er forskelligartede holdninger til et biogasanlæg, så er tilliden til de styrende i projektet ikke påvirket af den usikkerhed. Tilliden til projektlederne er i høj grad personbåret. En aktør forklarer: "*Jeg stoler på at Knud har styr på det. Det bliver jeg nød til*". Her er det altså Knud, som person, der bliver katalysator for den tillid som er vigtig når aktørerne ikke selv føler de ved tilstrækkeligt. En anden synlig aktør forklarer sin tillid: "*Jeg tænker jo at det er veluddannet folk og på sin vis tør jeg godt stole på dem, til en hvis grad*". Det at kende til de personer der sidder med projektet og kende til deres faglighed gør at tiltroen til biogasprojektet kan hænges op på de personer og deres faglige ekspertise. Derfor er en synlige nøglepersoner vigtige i forhold til at skabe tillid til projektet.

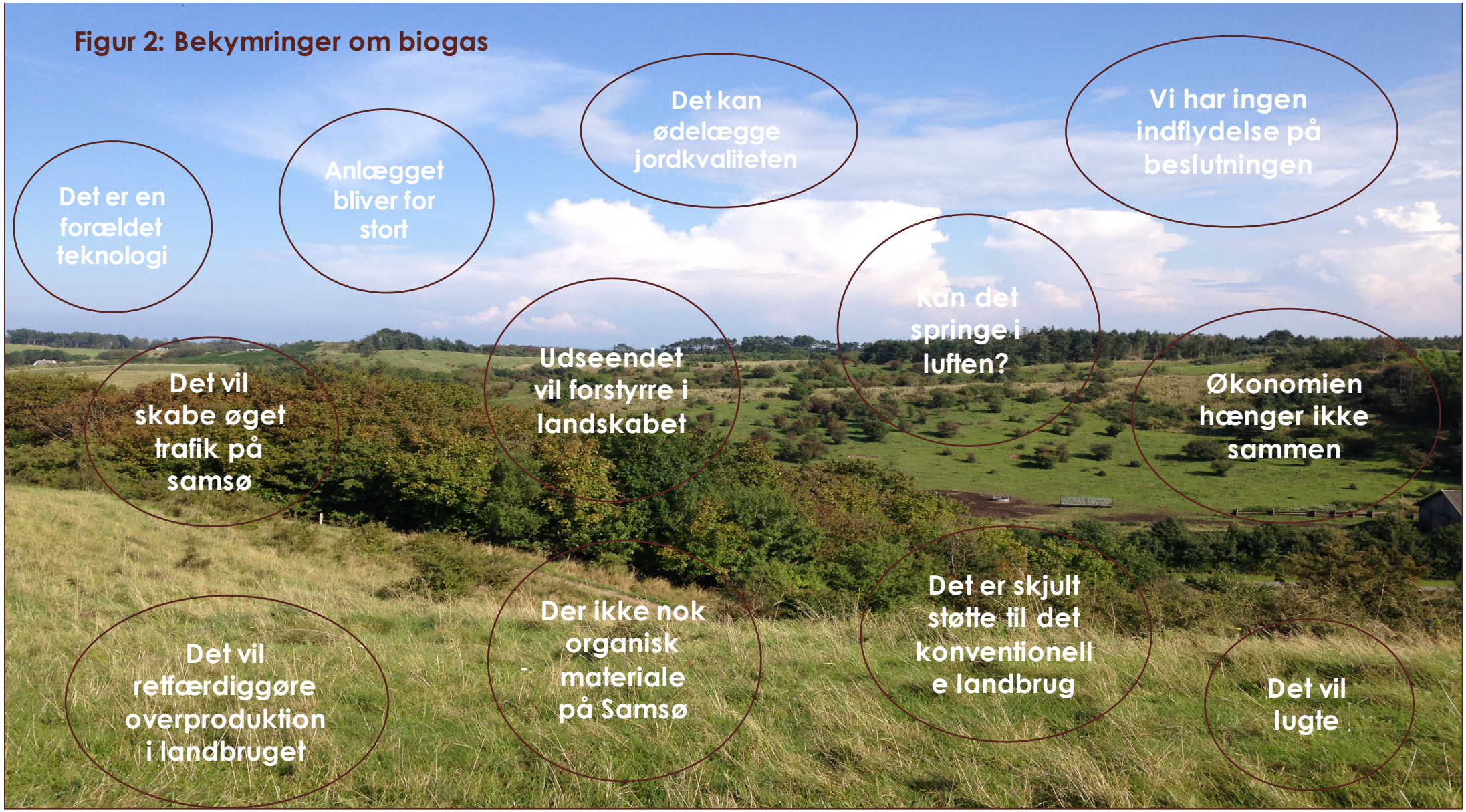

Figur 2: Bekymringer om biogas

Forståelse

”Det er vigtigt for en ø at være en ø”
- Synlig interessent

Det sidste tema handler om forståelse. Hvor det i temaet om fortælling handlede om fortællingen om Samsø udadtil, så handler forståelse om forståelsen af sig selv og hinanden indadtil.

Denne sektion består af følgende to dele:

- Vores selvforståelse som samsinger

- Min selvforståelse som et miljøbevidstindivid

Vores selvforståelse som samsinger

Et laboratorie

Den første form for forståelse der er på spil, blandt undersøgelsens deltagere, er at Samsø er en ø hvor der er meget innovation. Øen beskrives af både af interessenter og aktører som et lille laboratorie. En synlig aktør udtrykker: "*Det er det sjove ved at bo på en ø. Det bliver sådan lidt forsøgsagtigt*". Samsø beskrives af både aktører og interessenter som et mikrokosmos, et Danmark i miniskala. Samsøs størrelse muliggør at der kan testes forskellige ting i en lille skala. Denne forståelse af Samsø som et lille laboratorie medfører en villighed til at blive ved med at være en forsøgs-ø. Dette kommer til udtryk hos en synlige interessent: "*Det er jo kedeligt bare at gå over og tage en kopi af et biogasanlæg i Jylland og skalere det til. Det er kedeligt og så har man ikke opnået noget som helst*". Dette citat er en god illustration på hvordan selvforståelsen som samsing spiller ind i relation til biogas. På Samsø gør man ikke tingene som alle andre steder. Det er både kedeligt og unødvendigt at reproducere noget som allerede eksisterer, når man har modet til at turde prøve noget nyt og muligvis smartere af. Denne villighed til at turde lave forsøg og prøve ting af er en central komponent i den selvforståelsen som kom til udtryk i samtalerne om biogas. Samsø beskrives som et sted som altid har undergået forskellige eksperimenter. En synlig interessent forklarer: "Samsø har jo traditionelt altid tiltrukket nogen fordi vi er et overskueligt sted. Ligesom du selv er kommet her over. Jeg har gamle bøger fra 1700 tallet hvor læger tog her over for at teste forskellige ting. Man brugte Samsø som model da man testede kopper vaccinen. Hvis ikke de dør alle sammen, så kan vi godt teste det på resten af DK".

Dette citat henviser til en historisk tradition for at Samsø har været et sted hvor der er blevet eksperimenteret og hvor udvikling har kunne gro. Denne forståelse af øen og af samsinger lever stadig blandt både aktører og interessenter og det er noget som italesættes som en styrke for Samsø.

Vores selvforståelse som samsinger

En fighterånd

En anden selvforståelse kommer på banen, når der snakkes om modstanden mod biogasanlægget. Den modstand, der har været synlig i Samsø Posten og blandt de skarpeste kritikere, er ikke noget der for alvor har påvirket deltagerne i denne undersøgelse. Synlige og usynlige aktører er bekendte med den debat og kritik der har været af biogasanlægget, men det er ikke noget som de har ladet sig styre af. Kritikken af biogas har i stedet været en katalysator for at undersøge om der er hold i de argumenter som kritikerne har fremsat. Der eksisterer blandt både synlige og usynlige aktører en lyst til være åben over for nye initiativer selvom det er et initiativ der er blevet kritiseret. En aktør forklarer: "*Man skal ikke bare skyde ting ned. Alle ting er svære i starten*". Denne åbenhed skyldes det jeg vil kalde en *fighterånd*. En synlig interessent forklarer hvorfor nogle grøntsagsavlere støtter biogasprojektet: "*Avlerne er gået med fordi da de startede op var det heller ingen der troede på det*". Der eksisterer altså en tro på at man på Samsø kan få ting til at lykkedes selvom der er modvind i starten. Grøntsagsavlerne har selv kæmpet kampen for at få folk til at tro på dem og derved føler de sig forpligtede til at støtte op om andre initiativer. "*Det er for nemt at være imod*", siger en synlig aktør, og på Samsø behøver tingene ikke at være nemme. Denne *fighterånd* understøttes at frygten for at Samsø kan blive en museums ø og som en synlig interessent beskriver "*et stykke udkants Danmark på offentlig forsørgelse*".

Dette skræmmebillede af Samsø som et udkants Danmark, der ikke er mere end et ferieparadis, bliver sat op som et modbillede til den føromtalte *fighterånd*. Hvis ikke borgerne på Samsø er aktive og tør tage nogle valg, så er der måske ikke længere noget Samsø i fremtiden. En synlig interessent beskriver det således: "Det er måske lidt overdrevet at skrive øens overlevelse, men det er reelt sted et jeg mener. Jeg mener ikke at Samsø har en lys fremtid hvis vi ikke forsøger at bevæge os frem på alle mulige måder."

Min selvforståelse som et miljøbevidstindivid

En anden selvforståelse som bliver vigtig, når der tales om biogas, er selvforståelsen som *miljøforkæmper*. Denne selvforståelse er tilstede både blandt mange aktører og interessenter og den står i relation til førnævnte fortælling om Samsø som en Energi-Ø. Når der snakkes om biogas bliver der derfor ofte snakket om miljøet i mere bred forstand og om hvordan de forskellige personer gør noget for miljøet på andre områder. En usynlig aktør beskriver hvordan miljøet betyder meget for de valg hun træffer: "*Det betyder meget for mig at vi kan være så grønne som muligt. Vi var slet ikke i tvivl om vi skulle have jordvarme*". Denne usynlige aktør beskriver hvordan at forståelsen af sig selv, som en person der går op i miljøet betyder at nogle valg, som vedrører det helt private hjemlige liv, bliver afgjort nærmest uden behov for yderligere refleksion. Selvforståelsen kommer til udtryk i de historier der fortælles om de valg og de kampe som bliver taget for miljøet i hverdagen, som set ovenstående eksempel med jordvarme. En usynlig aktør fortæller hvordan hun og naboen har valgt at dele tomatplanter og hvordan det har affødt en del diskussioner om hvorvidt disse skal være økologiske eller konventionelle. Tomatplanter der deles med naboen bliver til en arena hvor aktørens egen selvforståelse bliver udfordret og hvor den udkæmpes. Selvforståelsen som miljøbevidst kommer til udtryk i fortællinger om alt fra aktier i vindmøllerne på Samsø til brug af zinkspande i haven i stedet for plastikspande. Det er en kamp som kommer helt ind i kernen af hjemmet. En aktør forklarer: "*Jeg kan stadig blive skuffet hvis min mand kommer hjem med en plasticpose*".

Så når der snakkes om biogas bliver selvforståelsen som et miljøbevidstindivid aktiveret. Selvforståelsen som miljøbevidst betyder dog ikke nødvendigvis at det knytter aktørerne tættere til biogas anlægget. De kampe aktørerne tager i hverdagen kan være en katalysator for at interesserer sig for biogasprojektet men for nogle virker biogas projektet stadigvæk langt fra hverdagen. En usynlig aktør forklarer hvordan hendes relation til biogas er: "Biogas vedrøre ikke os, det er til færgen".

På billedet ses et eksempel på en materialisering af hverdagskampene der finder sted på Samsø

Fra kulturel kortlægning til fremtidsspørgsmål

ENERGI AKADEMIET

Værdi	Fortælling	Forståelse
Hvorfor biogas?	**En fortælling om affald**	**En selvforståelse som samsing**
Hvis Værdien af biogas ikke bliver defineret i selve biogasanlægget eller i kommuneplanen, men værdien af biogas er konstant til forhandling og i konstant forandring	**Hvis** fortællingen om Samsø udadtil forstås som truet af problematikker omkring affald	**Hvis** interessenternes og aktørenes selvforståelse skaber gode muligheder for innovation og afprøvning af nye metoder
Kan kommunikationen om biogas imødekomme at biogas ikke har en fast værdi men at den kan være værdiskabende på forskellige måder og på forskellige parameter?	**Kan** der så gøres mere for at tydeliggøre at biogas kan blive en del af løsning på et affaldsproblem?	**Kan** dette anvendes mere aktivt i kommunikationen og italesættelsen af et projekt som biogasanlægget?
Det bedste for Samsø	**Usikkerhed: En fortælling om biogas og mig**	**Min selvforståelse som et miljøbevidstindivid**
Hvis Samsø anskues som en helhed, så er det en helhed der består af partikulære perspektiver, brydninger, fraktioner der konstant udvikler sig i en konstant tilblivelses proces	**Hvis** der er en usikkerhed omkring hvilke bekymringer er reelle bekymringer og på hvornår man ved "nok" til at deltage i samtalen	**Hvis** aktørenes forståelse af dem selv som miljøforkæmper giver anledning til at de kan relatere til biogasanlægget
Kan der gøres noget for at åbne op for en samtale med forskellige stemmer om hvilken helhed det er der produceres på Samsø, så helheden går fra at tales om som absolut til at bestå af mange specifikke helheder? Kan man tale om at der eksisterer et mandat til at se helheden?	**Kan** kommunikationen blive mere åben og anerkendende? Kan der gøres mere for at at sænke kravene til at man kan deltage i samtalen om biogas?	**Kan** dette anvendes mere aktivt i kommunikationen om biogasanlægget? Kan der skabes en tættere forbindelse mellem borgernes egne personlig kampe for miljøet og biogasanlægget?

Sarah Møller Andersen

Stud. MA i Anvendt Kulturanalyse ved København Universitet

BA i Europæisk Etnologi ved Københavns Universitet

<u>Kontaktinformationer</u>

Mail: sarah.moeller.andersen@gmail.com

Mobil: +45 28 22 05 11